

γάλας δυνάμεις, εἰς ἃς τὸ ἄρθρον 24 τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου παρείχε τὸ δικαίωμα τῆς μεσολαβήσεως, ὅπως παρακαλέσῃ αὐτάς νὰ ἀσκήσωσι τὸ δικαίωμα τοῦτο, καθ' ἣν περίπτωσηιν ἡ Ὑψ. Πύλη μετὰ τὸ τελευταῖον ἡμῶν διάβημα, δὲν ἤθελεν ἀπαντήσῃ κατηγορικῶς καὶ καταφατικῶς εἰς τὴν προκειμένην διακοίνωσιν.

Εἰς τὰς παραστάσεις τοῦ κ. Κουντουριώτου ὁ μέγας βεζίρης ἀπήντησεν ὅτι θέλει συμβουλεύθῃ τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ καὶ λάβει τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου, ὅπως δώσῃ τὴν ζητούμενην ἀπάντησιν. Εἶπε δὲ ἀληθῶς χθὲς εἰς τὸν κ. Κουντουριώτην, ὅτι παρήγγειλεν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴν τῆς Τουρκίας νὰ γνωστοποιήσῃ ἡμῖν τὴν ἀπάντησιν τῆς Ὑ. Πύλης, καὶ ὅτι ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ γραφείσῃ πρὸς τὸν Φωτιάδην βέβη ἐπιστολῇ, ἡ ὁθωμανικὴ κυβέρνησις ἐδήλου ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, πρὶν ἢ ἐλάβαναι παρὰ τῶν δυνάμεων ἀπάντησιν εἰς τὸ ὑπόμνημα, ὅπερ πρὸ μικροῦ εἶχεν ἀποστείλει πρὸς αὐτάς.

Ἡ ἀπάντησις αὕτη εἶναι ἀπλῶς διακρουστική. Σκοπεῖ δὲ νὰ ἀποκρούσῃ πᾶσαν συνεννόησιν μεταξὺ τῶν δύο κυβερνήσεων πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ συνεδρίου, καὶ νὰ περιαγάγῃ τὴν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν εἰς ἐλαττωματικὸν κύκλον ἀδιεξιτήτων δυσχερειῶν.

Ἀπέναντι τοῦ ἔθους τούτου τῆς Ὑψ. Πύλης, προσπαθούσης νὰ ὑπεκφύγῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ συνεδρίου, ἡ βασιλικὴ κυβέρνησις φρονεῖ ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμή, ὅπως ἀποταθῇ πρὸς τὰς δυνάμεις καὶ παρακαλέσῃ αὐτάς νὰ ἐξασκήσωσι τὸ τῆς μεσολαβήσεως δικαίωμα, ὅπερ ἀπένειμεν αὐταῖς τὸ ἄρθρον 24 τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Αἱ μέχρι τοῦδε γινόμεναι προσπάθειαι πρὸς ἐπίτευξιν συνεννοήσεώς τινος μετὰ τῆς Ὑψ. Πύλης ἔπεισαν ἡμᾶς ὅτι ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τῶν μεγάλων δυνάμεων οὐδ' ἀρχή τις κἂν ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων τοῦ συνεδρίου ἠθελεν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ. Ἡ βασιλικὴ κυβέρνησις, οὐδεμίαν ἐπίσημον λαβοῦσα γνώσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ παρὰ τῆς Ὑψ. Πύλης ἀπευθυνθέντος πρὸς τὰς δυνάμεις ὑπομνήματος, δὲν δύναται νὰ γνωρίζῃ ἂν ἡ ὁθωμανικὴ κυβέρνησις δικαιούται νὰ προσδοκᾷ ἀπάντησιν τινὰ τῶν δυνάμεων εἰς αὐτό.

Δὲν ἐπιτρέπεται δ' ἐπίσης εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ βασιλέως νὰ μένῃ ἐν ἀπραξίᾳ ἀναμένουσα νὰ ἐπέλθῃ τὸ γεγονός, ἐξ οὗ ὁ Σαρφέτ

πασσᾶς ἐννοεῖ νὰ ἐξαρτήσῃ τὴν ἀπάντησιν ἣν ἐζητήσαμεν παρ' αὐτοῦ.

Καὶ, καθ' ἣν ὁμοῦς ἔτι περίπτωσιν ἡ Πύλη δικαιούται νὰ λάβῃ ἀπάντησιν τινὰ παρὰ τῶν δυνάμεων, ἡ περὶ μεσολαβήσεως αἵτησις ἡμῶν οὐδὲν εἰς αὐτὴν δύναται νὰ παρεμβάλῃ πρόσκομμα, ἡ βασιλικὴ κυβέρνησις δὲν διστάζει ν' ἀποτείνῃ εἰς τὰς μεγάλας δυνάμεις τὴν παροῦσαν περὶ μεσολαβήσεως αἵτησιν. Παραγγέλλεσθε ἐπομένως νὰ ζητήσητε συνέντευξιν παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς . . . καὶ νὰ παρακαλέσητε τὴν κυβέρνησιν, παρ' ἣ διατελεῖτε διαπεπιστευμένος, ν' ἀσκήσῃ τὸ τῆς μεσολαβήσεως δικαίωμα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 24 τῆς βερολινείου συνθήκης μνημονευομένων δυνάμεων.

Θέλετε εὐαρεστηθῇ ν' ἀναγνώσῃτε τὴν παροῦσαν καὶ ν' ἀφήτῃτε αὐτῆς ἀντίγραφον εἰς τὴν Α. ἐξοχότητα τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν. . .

(Ὑπογ.) ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ.

Η ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ.

ΑΝΑΤΟΛΗ, ARMENIA, ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ.

Οἱ ἄνθρωποι σπανίως ἠτύχησαν νὰ παραστῶσιν μάρτυρες αὐτοσυνειδήτου εἰς τὰς μεγάλας ἱστορικὰς μεταβολάς.

Ἐκτὸς τῶν κατακτητῶν ἢ τῶν κατακτηθέντων λαῶν, τῶν ὀρκαντῶν ἢ παθόντων, οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων δὲν ἠδύναντο νὰ διακρίνωσι τὴν σημασίαν τῶν γεγονότων, εἰμὴ ὅτε ταῦτα εἶχον ἤδη καταλάβῃ θεοὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, οὐδόλως ὄντες εἰς θέσιν νὰ σκεφθῶσιν ὅτι ὤφειλον νὰ βλέπωσι τὴν ἱστορίαν ταύτην μορφουμένην καὶ παρασκευαζομένην ὑπὸ τὰ ὄμματα αὐτῶν, τοῦ κόσμου ὄντος λίαν μεγάλου, τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ πολὺ διεσκορπισμένων, τοῦ συνόλου τῶν πραγμάτων ἄγαν ὁμιχλώδους.

Σήμερον δὲν συμβαίνει πλέον τὸ αὐτό, ἐὰν δὲ αἱ ἀλληλοδιαδόχοι πλήμμυραι τῆς Ἀσίας ἐπὶ τῆς Εὐρώπης κατέπληξαν τοὺς προγόνους ἡμῶν ὡς καταστροφὰί, ὧν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσι τὰ αἷτια, ἡμεῖς ἠτύχησαμεν νὰ παραστῶμεν ἐν ἐπιγνώσει τῶν πραγμάτων εἰς ἀντίστροφον κίνησιν, ἵσως αὖχ ἥττον μείζονα, εἰς τὴν δύναν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόμματος, εἰς τὴν ἀμπώτιδα τῆς Δύσεως ἐπὶ τὴν Ἀσίαν. Οὐ πρὸ πολλοῦ ἔτι, τὸ ζήτημα ἔμενεν ἀόριστον· οἱ τελευταῖοι ἐπεληθόντες ἐκ τῶν Ἀσιανῶν, ἐστρατοπεδευμένοι ἐν μέτῳ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου ὡς στοιχεῖον οὐπω

ἀπομεινωθὲν, ἐξηκολούθουν νὰ ταράττωσι τὸν ὀργανισμόν τῆς Εὐρώπης· ἀλλὰ τοῖς τότε ἐπιτρέπετο νὰ διασκοπῶσι τίνι τρόπῳ τὸ ξένον τοῦτο στοιχεῖον θὰ ἐξωλοθρευέτο ἢ θὰ συνεγωνεύετο. Σήμερον τὸ ζήτημα καθορίζεται· τὸ στοιχεῖον τοῦτο πιθανῶς δὲν θὰ ἐξωλοθρευθῇ οὐδὲ θὰ συγχωνευθῇ· θὰ ἀπομονωθῇ ἀπὸ τῆς Ἀσίας τῆς ἀποστειλάσης αὐτὸ ἡμῖν καὶ θὰ δεσπόσῃ αὐτοῦ ἡ Εὐρώπη, ἥτις ἐπίσης πλημμυρεῖ ἐπὶ τὴν Ἀσίαν. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν δύο χωρὶς μέλλουσι νὰ διαφιλονεικῇται τὴν ἐν Ἀσίᾳ ὑπεροχὴν· ἡ Ῥωσσία, ἃτε θέλουσα νὰ διανοίξῃ ἑαυτῇ δίοδον πρὸς τὰ ἑκτὸς τοῦ κόσμου· ἡ Ἀγγλία, ἃτε βουλομένη νὰ τηρήσῃ τὴν ἐπιβρόχην αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τούτου κόσμου, ὡς ἀμεσώτερον ἀπειλούμενη. Ἐφ' ὅσον τὰ Ἰμαλαῖα, τὸ Ἰνδο-Κοδὸς ἢ τὸ Ἀφγανιστὰν διεχώριζον τοὺς δύο ἀντιπάλους, ἐπετρέπετο διαπορεῖν πότε καὶ πῶς αἱ ἀπειλαὶ θὰ μεταβάλλοντο εἰς ἔργα. Ἀλλ' ἡ Ῥωσσία, κεκλεισμένη ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὑπὸ τῶν μεγάλων ἀσιατικῶν ὀρέων, κατώρθωσεν ἤδη νὰ ὑπερβῇ τὸν ὄρατον τοῦτον ἐπὶ τινος σημείου· κατεῖχε τὰς δύο κλιτύας τοῦ Καυκάσου, ἐπλησίαζεν εἰς τὸν Εὐφράτην.

Ἄμα ὡς προσεπέλασεν αὐτῷ, ἡ Ἀγγλία ἡσθάνθη ἑαυτὴν πληγθεῖσαν· ἐστρατοπεδευμένη τούντεῦθεν ἐν Κύπρῳ ἐπιτηρεῖ τὴν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καλουμένην ἐνὸς Vorder Asien, τὴν προτέραν Ἀσίαν, οἱ δύο ἀντίπαλοι θεωροῦσι τὴν Ἀρμενίαν, τὸν Εὐφράτην, τὸν Περσικὸν κόλπον, τὸ Σουέζ, τὴν Ἰνδικὴν θάλασσαν· ὁ ἀγὼν συνήρθη ἀναφανδόν, ἀδύνατον δ' ἐστὶ πλέον ν' ἀναχαιτισθῇ.

Δὲν προτιθέμεθα νὰ προδικάσωμεν τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἐκβάσιν, τοῦθ' ὅπερ δυσχερὲς, μηδὲ νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς ἠθικότητος αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἦτο ἀπειράκις ἀκοπώτερον· σκοποῦμεν ἵνα παρακολουθήσαντες προσπάθίσωμεν νὰ ἐννοήσωμεν αὐτόν. Ρίψωμεν λοιπὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ νέου πεδίου τῆς μάχης, ὀλιγοροῦντες περὶ τῶν ἀγωνιστῶν οὓς ἤδη γινώσκουμεν.

Τὸ πεδῖον τῆς μάχης εἶναι περίπλοκον. Ἀφ' ἑνὸς κατὰ μέρος τὴν Συρίαν, πρὸς ἣν συνέχεται μόνον ἐκ τῆς γειτνιασεως, περιλαμβάνει τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, μένουσαν τουρκικὴν, τὴν Ἀρμενίαν, καθισταμένην Ῥωσικὴν, τὴν Μεσοποταμίαν, πρὸς ἣν πλησιάζει ἡ Ἀγγλία. Ἐὰν αἱ τρεῖς αὗται χώραι διαφέρουσι κατὰ τὸ κλίμα, τὰς κλιτύας, τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις, κακῶς δὲ ἔχουσι τὰ ὅρια διακεχωρασμένα, βορειοανατολικῶς μὲν ἐνθα ἡ Ἀρμενία μίγνυται τῇ Ῥωσσίᾳ καὶ τῇ Περσίᾳ, νοτιοανατολικῶς δὲ ἐνθα ἡ Μεσοποταμία καὶ ἡ Συρία σχεδὸν συγχέονται τῇ Ἀραβίᾳ καὶ τῇ Ἀ-

φρικῇ, ἐτέρωθεν εἰσι στενῶς συνδεσμέναι διὰ τοῦ δεσμοῦ τοῦ σχηματίζοντος τὸ κέντρον, περὶ οὗ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν εἰς τίνα ἰδίᾳ ἀνήκει.

Ὁ δεσμὸς οὗτός ἐστιν ὀροπέδιον ὑψηλὸν, ψυχρὸν, σχετικῶς ξηρὸν, ὑπὸ μεγάλων διατεινόμενων ὀρέων καὶ κλίνων πρὸς τε τὴν Μεσόγειον, τὸν Εὐξείνιον, τὴν Κασπίαν καὶ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν· χώρα, μικτὴ καὶ μεσαζούσα, προσωρισμένη ἐξ αὐτῆς τῆς θέσεως αὐτῆς νὰ καταστῇ ἐν τῶν μεγάλων σημείων συσσωρεύσεως λαῶν. Ἡ Βαβυλὼν, ἡ Νινευὴ, ἡ Περσία ἡ Μηδία ἐξηρτῶντο αὐτῆς πρὸς ἀνατολὰς, ἡ Τροία, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Τύρος, ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἔλαμπον πρὸς δυσμὰς· ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ ἡ Ἀρμενία ἔσχε τὴν στιγμὴν τοῦ μεγαλείου αὐτῆς.

Ἐκ τῶν τριῶν πρωτίστων χωρῶν, ἡ ἐγγύτατα κειμένη πρὸς τὴν Εὐρώπην, ἡ Μικρὰ Ἀσία, ἐστὶν ἡ μᾶλλον ἀνεξάρτητος, ἡ μᾶλλον μεμονωμένη. Μὴ οὖσα τόπος διαβάσεως, ὀλίγον ἐξηρευνήθη· ἡ ἀκριβὴς μάλιστα τοπογραφία πολλῶν σημείων αὐτῆς τυγχάνει εἰσέστι ἀγνωστος. Ἐν συνόλῳ ὅμως δυνατόν νὰ περιγραφῇ ὡς χερσόνησος τετραμμένη πρὸς δυσμὰς, ἀπεσπασμένη τῆς Ἀσίας καὶ οἷονεὶ τρέχουσα εἰς ὑπάντησιν τῆς Εὐρώπης, πρὸς ἣν σχεδὸν ἐγγίζει. Τὸ ἐσωτερικὸν ὀλόκληρον κατέχει εὐρὺ ὀροπέδιον, ἡρέμα ἐπικλινὲς πρὸς δυσμὰς. Ἐπὶ τούτου τοῦ ὀροπεδίου, ὑψηλοῦ 1,000—1,500 κατὰ μέσον ὅρον μέτρων, σχεδὸν φιλοῦ δένδρων, παράγοντος δημητριακοῦς καρποῦς, ἀλλὰ στυγνοῦ τὴν ὄψιν καὶ μονοτόνου, ἐκτείνονται σαιραὶ λόφων καὶ ὀρέων, ὧν ἀτελῶς μέχρι τοῦδε καὶ συγκεχυμένως ἐγένετο ἡ περιγραφή. Ἐνθεν κἀκεῖθεν, ἐκ μέσου τῶν ὑψηλῶν τούτων πεδιάδων ἀνορθοῦνται ἡραίστεια ἀρχαῖα ἐσβεσμένα, ὧν ὁ ὀλκὸς προεκβάλλεται πρὸς τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν Περσίαν. Πρὸς βορρᾶν τὰ ὄρη μεγαλύνονται κατὰ παραλλήλους σειρὰς ἀπὸ τῆς θαλάσσης πρὸς τὸ κεντρικὸν ὀροπέδιον· πρὸς νότον, ὁ Γαῦρος, ἔχων 3,500 ὡς ἐγγιστα μέτρων ὕψος, ὑπέρκειται τῆς ἀκτῆς τῆς Μεσογείου. Μεταξὺ τοῦ ὀροπεδίου καὶ τῆς θαλάσσης διαρρέουσι πολλοὶ καὶ ὀρητικοὶ ποταμοί. Τῶν ποταμῶν τούτων ὁ ἀξιολογώτατος, ὁ Ἄλος (Κηζίλ-ίρμακ) ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὐξείνιον, ὡς καὶ ὁ ὀλίγον γνωστὸς γείτων αὐτοῦ, ὁ Σακαρίας. Ὁ Καῦστρος, ὁ Μῆανδρος, ὁ Ἑρμος, ὁ Καλύκαδνος (Ἑρμενέκ) καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν Μεσόγειον.

Αἱ ὀρετικαὶ ἐκβολαὶ αὐτῶν εἰσὶν ἐπὶ κόλπων θαυμασίων, πέραν τῶν ὁπῶν ἐν τῷ πελάγει ὑπάρχουσι συστάδες νήσων τὸ πάλαι ἑλληνικῶν, τῆς Ρόδου, Σάμου, Χίου, Μυτιλήνης (ἀρχαία Λέσβος). Ὀλίγαι ἀκταὶ

εἶναι θερμαινώτερον διατεταγμέναι ἢ αὐταὶ αὐταὶ αἰ παραλίαι τῆς Μεσογείου· ὀλίγιστα ἐν τῷ κόσμῳ κοιλάδες εἰσὶ γονιμώτεραι τῶν ἐκ τοῦ ὄροπέδιου τούτου καταβαινουσῶν. Ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν τούτων χωρῶν, ὁ ἀήρ ἐστὶ ξηρὸς καὶ ἀρχμυρὸς, τὸ φύχας καὶ ὁ καύσων ὑπερβολικοί, τὸ ἔδαφος βραχὺδες καὶ ἄγονον, αἱ λίμναι ὑφάλμυροι. Ἐν ταῖς κοιλάσιν, ἀπ' ἐναντίας, φύεται ὁ σῖτος καὶ ἡ ὄρυζα, ἀνθῆ τὸ ῥύζον καὶ ὁ ἀήρ ἐστὶ χλιαρὸς.

Ἡ περιοχὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἶναι ἡ ἡδύναντο νὰ καταστῇ μία τῶν σιταποθηκῶν τῆς Εὐρώπης. Τῷ 1850 ὁ κ. Τσιχατσὲρ ὑπελόγιζεν εἰς ἑκατὸν χιλιάδας τόνων, 1,000 χιλιογράμμων ἑκαστον, τὴν ἐξαγωγὴν σιτηρῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διὰ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λιμένας καὶ εἰς τετρακοσίας χιλιάδας τόνων τὸ σύνολον τῆς ἐνισυσίου παραγωγῆς. Ἡ ἐλαία, ὁ καπνὸς, ἡ ἄμπελος αὐξάνει ἐν ταῖς πεδιάσιν· τὰ ὄρη εἰσὶ κεκαλυμμένα ὑπὸ λαμπρῶν ἐλατῶν, αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πίπτουσι καὶ ξηραίνονται ἐπὶ τόπου ἐλλείπει μέσων μετακομιστικῶν. Τὰ μεταλλεῖα, ἅπερ κακῶς ἐκμεταλλεύονται, ἡδύναντο ν' ἀποβῶσιν εἰς τῶν μεγάλων τῶν χωρῶν τούτων πόρων· οὐχὶ τὰ χρυσορυχεῖα, οὐδὲ ἡ χρυσίτις ἄμμος τοῦ Πακτωλοῦ, ἅπερ δὲν θὰ ἡδύναντο ν' ἀντιπαραβληθῶσι πρὸς τὰ τῆς Καλιφρονίας καὶ Αὐστραλίας, ἀλλ' οἱ σωροὶ ὀρυκτοῦ ἄλλαντος, ξυλίτου, θεικοῦ μολύβδου ἀργυρούχου ἢ χαλκοῦ, ὧν ἕκτακτος ἡ ἀφθονία. Ἀπαντα τὰ πλούτη ταῦτα, ὅπως ἀποκλυφθῶσιν, οὐδενὸς ἄλλου δέονται ἢ προσφόρου τοῦ τόπου ἐκμεταλλεύσεως, οὐδόλως δὲ ἀμφίβολον τυγχάνει ὅτι ἡ Ἀγγλία θελεῖ σπεύσει νὰ ζητήσῃ ἐκεῖ ἀντιστάθμισιν τῶν θυσιῶν ἃς θὰ ἐπιβάλῃ αὐτῇ τὸ ἔργον προστάτου.

Τὸ ὄροπέδιον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, προεκτεινόμενον πρὸς ἀνατολὰς ὑπερβαίνει τὰς πηγὰς τοῦ Ἀλυσ, ὑφούται ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν διακλαδώσεων τοῦ Ἀντιταύρου καὶ τῶν ὀρέων τῆς Τραπεζοῦντος, καὶ σχηματίζει ἕτερον, τὸ τῆς Ἀρμενίας, ὑψηλότερον, ψυχρότερον καὶ τραχὺ, ὑπὸ ὑψηλοτέρων ὀρέων δεσποζόμενον. Τὸ ὑψηλότερον πάντων, τὸ Ἀραράτ, ὑπερβαίνει τὰ 5,100 μέτρα ἔτι μάλλον καὶ πολλὰ ἄλλα φθάνουσι τὸ ὕψος τῶν ὑψηλοτέρων Ἀλπεων ἡμῶν. Ἡ καθ' αὐτὸ Μικρὰ Ἀσία, ἕνεκα τῶν ἀκτῶν καὶ τῶν τερπνῶν παραλίων αὐτῆς, ἦτο ἀκόμη κατὰ τὸ ἡμῖσι εὐρωπαϊκῇ ἢ Ἀρμενίᾳ, μετὰ τὰς συνεχῶς πεπηγυίας λίμνας αὐτῆς, τοὺς τριακονταβάθμους χειμῶνας, καὶ τὰ πλέον ἢ τεσσαρακονταβάθμια ὑπὸ σκιᾶν θέρη αὐτῆς, ἐστὶ τέλειον ἀσιατικῇ. Ἡ Θεοδοσιούπολις (Ἐρζερούμ) ὑπὸ τὸ γεωγραφικὸν πλάτος τῆς Νεα-

πόλεως ἢ τῆς Μεσσήνης ἔχει μέσθην θερμοκρασίαν κατωτέραν 4 βαθμοὺς τῆς τῶν Παρισίων. Κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς Ἀρμενίας, γνωστὸν ἐστὶν ὅτι αἱ κατοικίαι εἶναι κεχωσμέναι ὑπὸ τὴν γῆν, μόνον δ' αἱ στέγαι φαίνονται ἔξωθεν. Ὁ ἄνθρωπος προφυλάττεται οὕτως ἀπὸ τοῦ φύχους τοῦ χειμῶνος ἢ τοῦ καύσωνος τοῦ θέρους.

Ὁ τόπος θὰ ἦτο παντάπασι ἀχαρὶς, εἰμὴ εἶχε τὰ χιονοσκεπῆ ὄρη αὐτοῦ· οὐδὲν σχεδὸν θὰ παρῆγεν, εἰν ὁ ἥλιος τοῦ θέρους δὲν ὠρμάζε ταχέως τοὺς πυροὺς καὶ τὰς ὀπώρας. Ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὄροπέδιου πολλὰ μεγάλαι λίμναι πληροῦσι κοιλότητας προφανῶς ἡραιογενεῖς, κειμένας μεταξὺ βουνωδῶν πεδιάδων. Πλὴν ἀπ' ἀνατολῶν ἐνθα τὰ ὑψώματα συνεχίζονται πρὸς τὴν Περσίαν, ἡ περιοχὴ τῆς βάσεως διατέμνεται ὑπὸ βαθεῶν καὶ γονίμων κοιλάδων πρὸς βορρᾶν· ὁ Τσουρούκ καταρρέει πρὸς τὸν Εὐξείνιον, ὁ Ἀράξης καὶ ὁ Κῦρος πρὸς τὴν Κασπίαν.

Ὁ Κῦρος καὶ ὁ Ἀράξης ἀπὸ πολλοῦ ἤδη εἰσὶ ποταμοὶ ῥωστικοί, ὁ δὲ διπλοῦς κῶνος τοῦ Ἀραράτ σημεῖον τὸ ὄριον τῶν ῥωσικῶν, τουρκικῶν καὶ περσικῶν κτήσεις. Ἐπὶ τᾷδε τῶν δύο τούτων πρὸς βορρᾶν ποταμῶν, ἐγείρεται ὁ Καύκασος μετὰ τῶν κορυφῶν αὐτοῦ ὑψηλοτέρων καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀραράτ καὶ μάλιστα στενότερον συνεσφιγμένον. Ἐκεῖ ἦσαν τὰ φυσικὰ τῆς Ῥωσσίας ὅρια· ἀπ' ἧς ἡμέρας ὁ ῥῶσος στρατιώτης κατήλθεν εἰς τὰς καυκασιανὰς κοιλάδας, ἡ βαθμιαία κατὰκτησις τῆς Ἀρμενίας ἀπλῶς ζήτημα χρόνου κατέστη. Σήμερον ὁ τσάρος λαμβάνει καὶ ἕτερον τεμάχιον ἐκ τῶν ἀρμενικῶν κοιλάδων καὶ προσεγγίζει εἰς τὸ ὄροπέδιον, ἐφ' οὗ ὑπάρχουσιν αἱ πηγαὶ τοῦ Εὐφράτου. Διὰ τοῦ λιμένος τοῦ Βατούμ καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Τσουρούκ, ἡ Ῥωσσία ἐγείρεται μέχρι τοῦ οὐδοῦ τῆς κλιτύος τῆς Ἰνδικῆς θαλάσσης, καὶ ὁ οὐδὸς οὗτος, παρὰ τὰς μεγάλας κορυφὰς αὐτοῦ, δὲν εἶναι ἄλυσος συνεχῆς, ὡς ὁ Καύκασος ἢ τὰ Ἰμαλαῖα· εἶναι μάλλον ἀκρόρεια σχετικῶς εὐυπέδωτος· τοῦτο ἀπεδείχθη κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον. Ἐκ τῶν ὑπηρετῶν τοῦ Ἀραράτ ἡ Ῥωσσία ἐγγίζει πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς κλιτύας τῆς Ἀσίας. Ἐπὶ τῶν μακρῶν τούτων κλιτύων, τῶν ἀπὸ Θεοδοσιούπολεως εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον κατιουσῶν, διαρρέουσι δύο μεγάλοι ποταμοί, ὁ Εὐφράτης καὶ ὁ Τίγρις διὰ χώρας, ἣν οἱ Τούρκοι καλοῦσιν Ἐλ-Δζεζιράχ (νῆσον), ἡμεῖς δὲ Μεσοποταμίαν, χώραν μεγάλων ἀναμνήσεων καὶ εἰσέτι ἐπιδεκτικὴν μεγάλης ἀναπτύξεως, εἰν τύχῃ γονιμοποιῶ ὠθήσεως. Ἀναμνηθῶς ἡ Βαβυλὼν καὶ ἡ Νινευὴ μετὰ τοῦ πλήθους τῶν ἀνακτόρων καὶ τῶν γι-

γαντιαίων περιθόλων αὐτῶν δὲν θ' ἀναγεννηθῶσι, καὶ τοῦτο οὐδεὶς θὰ ἐπόθει, ἐπειδὴ βεβαίως ἡ γῆ αὕτη τῆς Μεσοποταμίας ὑπὲρ πάσας τὰς χώρας τῆς ὕψι λείου εἶδε πολλὴν λαμπρότητα ἀνωφελῆ, καταπιέσεις καὶ τυραννίας, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ τῶν ποταμῶν δύναται νὰ ἀναζωογονήσῃ τοὺς ἀγρίους, ν' ἀναγεννήσῃ τὸ ἐμπόριον εἰς τὰς πόλεις, νὰ ἐμφυτεύτῃ τὴν συνήθειαν τῆς ἐργασίας εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἐν τῇ διπλῇ κοιλάδι τοῦ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου, ὑπάρχει τι, δι' οὗ νὰ παύσωσιν οἱ λιμοὶ τῆς Ἰνδικῆς, πρὸς δὲ καὶ νὰ τραφῇ μέγα ἔθνος.

Πάντα ταῦτα, ὁμολογητέον δὲν θὰ συνετελοῦντο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν τούρκων διοικητῶν. Οἱ δύο μεγάλοι ποταμοὶ, εἰς ἑαυτοὺς ἀφεθέντες, οὐδὲν ἄλλο ποιοῦσιν ἢ καταστρέφουσι τὴν κοίτην καὶ τὰς ὄχθας αὐτῶν. Αἱ πλήμμυραι, αἵτινες θὰ ἐξησφάλιζον εἰς τὰς κοιλάδας αὐτῶν γονιμότητα ἔσθην ἢ ὑπερτέραν τῶν κοιλάδων τοῦ Νείλου, καταβιβρώσκουσι τὰς γαίας, δημιουργοῦσιν ἀπειρομεγέθη τέλματα, καθιστῶσι τοὺς ἀγροὺς ἀκατοικήτους καὶ τὰς πόλεις ἐρήμους. Ἡ Βαγδάτη δὲν ἔχει πλέον ἴσως τὸ εἰκαστὸν τοῦ πάλαι πληθυσμοῦ αὐτῆς, ἡ Βασσόρα τρέμει ἐκ τοῦ πυρετοῦ ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ τενάγους, ὅπερ παραχθὲν ἐκ τινος πλημμύρας τοῦ Εὐφράτου τῷ 1834 μετέβαλεν εἰς εὐρὺ τέλημα τὸ βεῦμα τοῦ μεγάλου ποταμοῦ. Ὁ Εὐφράτης ἀναβλύζει ἐκ τῆς γῆς βορειοανατολικῶς τῆς Θεοδοσιουπόλεως, μεταξὺ τῶν πηγῶν τῶν βωσιτικῶν ποταμῶν καὶ ἐγγύτατα εἰς τὰ νέα μεθόρια, ὑπὸ τὸ τετριμμένον ὄνομα Καρᾶ σοῦ (μέλαν ὕδωρ), κοινὸν εἰς τοσοῦτους ποταμοὺς τῆς τουρκικῆς Ἀσίας. Ῥέει ἐν πρώτοις πρὸς δυσμὰς ἐν τινι ταπεινώσει τοῦ ὁροπεδίου τῆς Ἀρμενίας, ἔπειτα φθάνων εἰς τὰς πρώτας κλιτύας τοῦ Ἀντιταύρου κάμπτεται ἀποτόμως πρὸς νότον καὶ δέχεται τὰ ὕδατα ἐτέρου Εὐφράτου καταβάντος καὶ αὐτοῦ διὰ βωγμῆς παραλλήλου τετραυμένης ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς. Οὗτος εἶναι ὁ Μουράτ σοῦ. Τούνηνθεν ὁ μέγας ποταμὸς τρέπεται, εὐρεῖς περιελιγμοὺς ποιῶν, πρὸς τὴν μεσημβρινὴν ἄκραν τοῦ ὁροπεδίου, ταπεινῶνται ταχέως πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς Μεσοποταμίας καὶ διέρχεται πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Χαλεπίου, μόλις ἑκατὸν χιλιάμετρα ἀπὸ τέρω τῆς παραλίας τῆς Μεσογείου· εἶτα καὶ αὖθις περιελισσόμενος, καταπίπτων ἀπὸ βραχυδῶν καὶ ἀμμωδῶν λόφων, ῥέει τελευταῖον πρὸς τὸ πρηνὲς τοῦ Περσικοῦ κόλπου.

Μικρὸν κάτωθεν τῆς συμβολῆς τῶν δύο Εὐφρατῶν, ἐγγύτατα τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ἀναβλύζει ἐκ τῆς γῆς πηγὴ, ἥς τὸ ὕδωρ διευθύνεται πρὸς ἀνα-

τολὰς, διὰ τῶν Καρδουχείων Ἀλπεων. Εἶναι ὁ Τίγρις ποταμὸς κατ' ἀρχὰς μικροῦ λόγου ἄξιος, μετ' οὗ πολὺ δὲ μεγεθυνόμενος ὑπὸ τῶν πολυαρίθμων παραποτάμων, οὓς δέχεται ἐκ τῶν κοιλάδων τοῦ Κουρδιστάν. Ταχέως διαφυγὼν ἐκ τῶν ὁρέων ὁ Τίγρις δὲν διαλείπει αὐξάνων ἀπὸ τῶν παραποτάμων τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης αὐτοῦ, ἐνῷ ὁ Εὐφράτης, κατ' ἀρχὰς ἀξιολογώτερος, μικροὺς τινας μόνον παραποτάμους δεχόμενος καὶ διὰ τῆς ἐξατμίσεως ἀποβάλλων τὰ ὕδατα αὐτοῦ ἐκ τῆς γειτνιασεως τῶν καυστικῶν ἁμμων τῆς Ἀραβίας, ἐκ τῶν ἀρδεύσεων ἢ τῶν τεναγῶν, μετ' οὗ πολὺ καθίσταται ὁ ἐλάττων τῶν δύο ποταμῶν.

Ἐν Γούρνα οἱ δύο ποταμοὶ συνενοῦνται πάλιν. Τὰ θολὰ καὶ ὀρμητικὰ ὕδατα τοῦ Τίγρητος παρασύρουν τὰ διαυγῆ πλήν νοθρὰ νάματα τοῦ Εὐφράτου. Διαβαίνουσιν ἡνωμένα ὑπὸ τὸ ὄνομα Σάτ-ἔλ-Ἀράβ, ἐν ἀποστάσει χιλιαμέτρων τινῶν ἀπὸ τῆς Βασσόρας, ἔπειτα ἐκβάλλουσι διὰ εὐρέος δέλτα εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον.

Ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ μέρει ὁ Εὐφράτης φεῖποτε δυσκόλως θέλει εἶναι πλωτός· φραττόμενος ὑπὸ σύρτεων ἢ ὑφάλων θέλει χρησιμεύει πρὸ πάντων διὰ τὰς ἀρδεύσεις. Ἡ κοιλάς αὐτοῦ θαυμασίως ὑπὸ φοινίκων περιστεφανομένη, ἐσπαρμένη ὑπὸ πλήθους νήσων, περικυκλωμένη ἐξ ἀγρῶν, οὓς ἀρδεύει τὸ βεῦμα τοῦ ποταμοῦ δι' ἀπειρομεγέθων σικλοφόρων τροχῶν, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ κινουμένων, κέκληται ἵνα καταστῇ αὖθις μία τῶν ὀλβιωτάτων τοῦ κόσμου. Πρὸς τὸ παρὸν εἶναι ὀλίγον καὶ κακῶς καλλιεργημένη, τὰ προχώματα κακῶς διατηροῦνται, τὸ ὕδωρ πλημμυρεῖ ἢ ἀποσύρεται τυχαίως· εἶναι τόπος ἀνακαινίσσιμος.

Πολὺ διάφορος εἶναι ὁ Τίγρις. Μόλις ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ ὄρους, ἐν Μοσούλ, εἶναι ἤδη πλωτός· ἀκριβῶς μάλιστα εἰπεῖν, διὰ τὰ ἐμπορεύματα δύναται νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ὁδὸν τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν κατάβασιν ἀπὸ Διαρβεκίρης, ἐν ἀποστάσει μόλις ἑκατὸν χιλιαμέτρων ἀπὸ τῆς πηγῆς αὐτοῦ. Ἀτμόπλουν εἶχεν ἀναπλεύσει ἀπὸ Βαγδάτης μέχρις ἐγγύτατα τοῦ Μοσούλ, σχεδὸν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῆς ἀρχαίας Νινευῆ· ἐκεῖ ἐδέησε νὰ σταθῇ ἀπέναντι τοῦ ὀρμητικοῦ, τῶν πυλῶν τοῦ Νεμρῶδ, παρὰ τὰ ἐρείπια γεφύρας, ἣν ἡ δημώδης παράδοσις ἀποδίδωσιν εἰς τὸν μέγαν κυνηγὸν ἐνώπιον τοῦ Αἰωνίου. Δι' ἔργων τινῶν θὰ κατωρθοῦτο ὁ ἀνάπλους τῶν μεγάλων πλοίων μέχρις αὐτοῦ τοῦ Μοσούλ.

Ἀπὸ τῆς Βαγδάτης διαρρέων κοιλάδα ἐξαισίαν κατὰ τὴν γονιμότητα, πλήρη ἡλίου, ὕδατων ἀναβλυζόντων ἐκ τῆς γῆς, ἀναμνήσεων ἰσχυρῶν, πόλεων

κατηρειπωμένων, ὁ Τίγρις εἶναι πλωτὸς καθ' ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν μέχρι Γούρνας, ἐνθα ἐνοῦται τῷ Εὐφράτῃ· ἐν τούτοις κατὰ τοὺς μεγάλους καύσινας, τὰ ὕδατα ταπεινῶνται ἱκανῶς ὥστε καθιστῶσι δυσχερῆ τὸν πλοῦν. Τότε δὲ ἀπαιτοῦνται ὀκτὼ ἢ δέκα ἡμέραι ὅπως καταβῇ τις ἀπὸ Βαγδάτης εἰς Βακσόρην, ἐνῷ ὁ ἡμισυς τούτου τοῦ χρόνου ἀρκεῖ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ὑψώσεως τῶν ὑδάτων.

Τὰ μεγάλα πλοῖα δύνανται νὰ ἀναπλέωσιν ἐν παντὶ καιρῷ τὸν ῥοῦν τοῦ Σάτ-ἐλ-Ἀράβ, μέχρι Γαούρνας, ἐνθα λαμβάνουσι τὰ προϊόντα τῶν δύο κοιλάδων. Αὕτη ἡ πόλις ἄρα ὑποδεικνύεται ὡς μέλλουσα ἀποθήκη τοῦ ἐμπορίου τῆς ἐξαγωγῆς.

Μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σάτ-ἐλ-Ἀράβ, μία μόνη, ἡ τοῦ Φάω, εἶναι πράγματι προσιτὴ εἰς τὰ πλοῖα, ἀπερ ὅμως δεόν νὰ ἐπωφελεῖνται τὴν παλίσ-βριαν ἢ τὴν ἀμπώτιδα, ὅπως εἰσελθῶσιν ἢ ἐξελθῶσι τοῦ ποταμοῦ.

Ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν ἐν τῷ μέλλοντι τελεσθῇ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τούτων τῶν δύο μεγάλων ποταμῶν, ἡ χώρα τὴν διαρρέουσιν οὐκ εἰς μακρὰν βεβίως θέλει μεταβληθῇ κατὰ τὴν ὥσιν καὶ κατὰ μέρος θ' ἀνακτῇ· ἔσται τὸν πάλαι ὄλθον αὐτῆς. Ἐν αὐτῇ λεωφόροι διασταυροῦνται, λεωφόροι πρὸς τὸ παρὸν ἐμπορικῇ, ἴσως δὲ μετ' οὐ πολὺ στρατηγικῇ· αἱ γὰρ θέλουσι καλλιεργηθῇ, ἴσως ὅπως μετ' οὐ πολὺ κατεργηθῶσι, τέλος ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἔργου τοῦ πλήρους ὀπισθολογισμῶν σιδηροδρόμος οὐκ εἰς μακρὰν πιθανῶς θέλει διαπερᾶ τὴν βόρειον Συρίαν καὶ τὴν Μεσopotamίαν, συνδέων τὴν Μεσόγειον μετὰ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ οὕτως ἐκπληρῶν πρὸς βορρᾶν τὸ ἔργον ὅπερ ἡ διώρυξις τοῦ Σουέζ ἐκπληροῖ, πρὸς δυσμὰς τῆς χερσονήσου ταύτης. Καθ' ὅσον ἔστι κρῖναι ἐκ τῶν τελευταίως γενομένων μελετῶν, ἡ καταλληλοτέρα σιδηροδρομικὴ γραμμὴ θὰ διέρχεται διὰ Χαλεπίου, θὰ κατελαμβάνει τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐφράτου, ἀλλ' ἀπλῶς ὅπως διαπεράσῃ αὐτὴν καὶ φθάσῃ εἰς τὴν τοῦ Τίγρητος ἐν τοῖς πέριξ τῆς Διαρ-βεκίρης, ὁπόθεν θὰ κατέβαινεν εἰς Βαγδάτην παρακο-λουθοῦσα οὐχὶ τὰς ὀχθὰς τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ τὴν σει-ρὰν τῶν πόλεων, αἵτινες ἐκτεινόμεναι ἐν ταῖς ὑπω-ρείαις τῶν ὄρεων τῆς Καρδουχίας θὰ ἐχρῆθουν ἐμ-πορεύματα πρὸς μετακόμισιν ἱκανῶς ἀξιόλογα.

Τοιαύτη τοῦλάχιστον ἔστιν ἡ γνώμη αὐστριακοῦ τινος μηχανικοῦ, τοῦ κ. Σερνίκ, ἐπιμελῶς ἐξερευνή-σαντος τὰ μέρη τῆς Συρίας καὶ τῆς Μεσopotamίας, καθ' ἃ ὁ σιδηροδρόμος δὲν ἦτον δυνατόν νὰ συστηθῇ. Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ γενικὸν αἶσθημα φαίνεται εὐνούστερον

διατεθειμένον πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐφράτου, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ὥσπερ καὶ κατὰ τοῦ κ. Σερνίκ, ὁ Τίγρις, ποταμὸς πλωτὸς, προεκτεινόμενος μεταξὺ τῶν κοιλάδων τῆς Καρδουχίας καὶ τῶν ὀ-χθῶν τοῦ Εὐφράτου, καίται ἐν κρείττονι θέσει ἢ ὁ παρακείμενος αὐτῷ, οὗ ἡ δεξιὰ ὀχθὴ συνορεύει ἐγγύ-τατα εἰς τὰς ἄμμους, καὶ τὰς ἀνύδρους χώρας τῆς Ἀραβίας. Νεαὶ σπουδαὶ θὰ διδάξωσιν ἡμᾶς μετ' οὐ πολὺ πλείονα, ἀλλ' ὅπως δῆποτε ἡ σύστασις σιδηρο-δρόμου μεταξὺ τῆς Μεσopotamίας καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου θεωρητέα ὡς προσεχὴς.

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Εὐρωπαίων δὲν πρέπει νὰ κα-ταστήσῃ ἡμᾶς ἐπιλήσιμονας τῶν λαῶν τῶν σήμερον βιούντων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου τῆς Μικρᾶς ἢ προ-γενεστέρας Ἀσίας, ἐρῶν ἐπὶ τέλους θὰ διαχυθῶσι τὰ εὐεργετήματα ἢ θὰ βαρύνωσι τὰ βάρη τῆς προστα-σίας ἢ τῆς κατακτήσεως.

Γνωστὸν ἔστι πόσον πολυάριθμα, ἐπάλληλα καὶ μεμιγμένα εἰς τὰ ἔθνη καὶ αἱ φυλαὶ αἵτινες οἰκοῦσι τὴν δυτικὴν τμήτην Ἀσίαν ἀπὸ τοῦ Καυκάσου μέ-χρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου.

Ἐν Τιφλίδι, λέγουσι, δεόν νὰ θιμλῇ τις ἐβδομή-κοντα γλωσσικὰ ἰδιώματα ὅπως καθίσταται κατα-ληπτὸς. Ἐν Βαγδάτῃ, ἐν Μοσούλ, εἰς τὴν σύγχυσιν τῶν γλωσσῶν εἶναι ἐλάττων, ἢ τῶν λαῶν εἶναι ἐτι πληρετέρα· τίς θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τί μένει ἐν τῷ αἵματι τῶν σημερινῶν κατοίκων, ἐκ τοῦ αἵματος τῶν θεμελιωτῶν τῆς Νινευῆ, τῆς Βαβυλωνος, τῆς Σελευ-καίας; Οἱ ἰσχυροὶ αὗτοι δημιουργοὶ αὐτοκρατοριῶν, πιθανῶς σηαῖται, ἀλλὰ περὶ τῶν ὁποίων αἱ συζητή-σεις δὲν προσεγγίζουσιν εἰς τὸ τέρμα αὐτῶν ἐτροπο-ποιήθησαν ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ στοιχείων ἐλληνικῶν, ῥωμαϊκῶν, περσικῶν, τουρκικῶν ἢ μογγολικῶν, ὧν ἡ ἀναλογία ἀδύνατον νὰ βεβαιωθῇ. Πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος καὶ τοῦ Εὐφράτου, οἱ Ἀρμένιοι, φυλὴ ὀξύνους καὶ νουνεχῆς ἐπίμονος καὶ ἐμπορικῇ ἀνθιστα-μένη εἰς τὸν διασκορπισμὸν καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ἐκμηδένισιν, κατοικοῦσι περὶ τὰ τρία μέχρι τῶν τεσ-σάρων ἐκατομμυρίων τὰ ὑψηλὰ ὄρη, ὧν ὑπέρ-κειται τὸ Ἀραράτ. Βορειότερον, αἱ φυλαὶ τοῦ Καυ-κάσου, ἀπὸ ἐπάλαισαν πρὸς τὴν Ῥωσσίαν ὀπισθοχω-ροῦσι νῦν ἀπέναντι τοῦ μοσχοβιτικοῦ στοιχείου. Ἦδη ἐν ἐκατομμύριον τοῦλάχιστον Κοζάκων ἢ Ῥώσων κατέχουσι τὰς κοιλάδας τοῦ Καυκάσου, ἐν αἷς ἀντι-κατέστησαν τοὺς ἀρχαίους οἰκήτορας Κιρκασίους ἢ Γεωργιανούς· τοὺς Κιρκασίους κυρίως οἷς ἡ θρησκεία δὲν ἐπιτρέπει νὰ συνδιαλλαγῶσι μετὰ τοῦ χριστιανοῦ ἐπιδρόμους.

Πρὸς ἀνατολὰς Καρδοῦχοι ἢ Κοῦρδοι, γείτονες τῶν Ἀρμενίων, ἀλλ' ἀγροικότεροι καὶ μάλλον ἀνεξάρτητοι, ἀληθεῖς ὄρεινοί, ἐπίσης ἀριανῆς εἰσι καταγωγῆς, ἀλλὰ πρεσβεύουσι τὸν μωαμεθανισμόν. Καθάπερ οἱ ἡμέτεροι Ὑθερνιά, Σαθογιάρδοι ἢ οἱ Πυρηνάτοι ἡμῶν, οἱ Κοῦρδοι μετανάστεύουσι, διασκορπίζονται ἐν Ἀρμενίᾳ, ἐν Περσίᾳ, ἐν Μεσοποταμίᾳ, γίνονται ποιμένες, ἐνό- τε λησταί, ἔπειτα ἐγκαθίστανται μονίμως καὶ κο- μίζουσιν εἰς τὸν λαὸν σῶμα ἀνδρῶν ἐνεργητικῶν καὶ δραστηρίων. Ὡς πρὸς τὸ ὁροπέδιον τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν ἀκτῶν, αἵτινες καταβαίνουσιν ἀπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Εὐξείνιον καὶ τὴν Μεσόγειον, «οὐδεμία χώ- ρα, λέγει ὁ Μῶμσεν, παρουσιάζει ψηφιδωτὸν κεκα- λυμμένον ὑπὸ τηλικαύτης πληθύος φυλῶν, διαφόρων ἀλλήλων, ἐπαλλήλων ἢ συναναπεφυρμένων ἐξ ἀμνη- μονεύτων χρόνων». Οὐ μὴν ἀλλὰ ἐν τῷ συνόλῳ θὰ ὑπελάμβανέ τις ὅτι δύναται ν' ἀναγνωρίσῃ δύο ἀρχέ- γονα ρεύματα, τὸ μὲν τῶν σιμιτικῶν λαῶν, ἑπερ διὰ τῶν μεσημβρινῶν ἀκτῶν διεχύθη ἐν τῷ νότῳ τῆς χερσονήσου, τὸ δὲ, ἐλθὼν ἐξ ἀνατολῶν διὰ τῆς Περ- σίας καὶ Ἀρμενίας καὶ ἀνῆλθον εἰς τὴν Ἰνδοευρωπαϊ- κὴν οἰκογένειαν. Ἐπὶ τῶν πρώτων τούτων στοιχείων ἤδη μεμιγμένων καὶ συγκεχυμένων κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορίας ἐλθόντες οἱ Ἕλληνες ἐνεκεντρίσθησαν, κατοικοῦντες σήμερον ἔτι ἐν πλειονοψηφίᾳ τὰς δυτικὰς παραλίας καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους· οἱ Γαλάται, συγγενεῖς τῶν ἡμετέρων προγόνων, ἐγκα- τεστημένοι ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ ὁροπεδίου καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἀγκύρας, οἱ Ἰουδαῖοι, ἔπειτα οἱ Τοῦρκοι, σήμερον πολυαριθμότεροι τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων αὐτῶν καὶ ἄρχοντες ἀδιαφιλονίκητοι τῆς καθ' αὐτὸ Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἄπαν τὸ σύνολον τοῦτο τῶν λαῶν, ὧν ἀναφέρο- μεν μόνον τοὺς κυριωτέρους, δύναται νὰ σχηματί- σῃ ἄθροισμα ὀκτὼ μέχρι δέκα ἐκατομμυρίων ἀνθρώ- πων ἐπὶ ἐδάφους διπλασίου τὴν ἑκτασιν τοῦ τῆς Γαλλίας καὶ ἱκανοῦ νὰ διατρέψῃ πληθυσμὸν τοῦλάχισ- τον τετραπλασίον. Ἐν κεφαλαίῳ, ἡ χώρα ἡ ἐκτει- νομένη ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Βασσόραν δια- τρέφει, ὡς ἔστι πρόδηλον, 15 μέχρι 20 ἐκατομμυ- ρια ἀνθρώπων, ἀλλὰ διατρέφει καὶ τοὺς κακῶς καὶ δὲν χορηγεῖ αὐτοῖς οὔτε τὴν ὕλικὴν ὑπαρξίν, οὔτε τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, ἣν θὰ ἐδικαιοῦντο ν' ἀπαιδέ- χωνται παρ' αὐτῆς.

Ἰδοὺ νῦν ἔρχεται ἡ Εὐρώπη ἐκ νότου ἅμα καὶ ἐκ βορρᾶ. Τί θὰ πράξῃ; Εὐθὺς ἐν πρώτοις, θὰ κατα- σκευάσῃ λεωφόρους, σιδηροδρόμους, διώρυγας. Καὶ ἔ- πειτα; Ἐξέστι ροβεῖσθαι μήτοι ἡ τουρκικὴ Ἀσία δὲν

κερδήσῃ ἐν τῇ συναρείᾳ αὐτῆς πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν Δύτιν ὅ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ κερδήτῃ ἀπ' αὐτῆς. Ὑπὸ πάντα τὰ ὠραῖα ἐκπολιτιστικὰ σχέδια περὶ ὧν ὁμιλοῦ- σιν ὁ ἐπιδραμεὺς ὁ ἐκ βορρᾶ καὶ ὁ προστατὴς ὁ ἐκ νότου, ἑκάτερος αὐτῶν δὲν διορᾷ, εἰμὴ τὴν ἑαυτοῦ ὠφελειαν καὶ μεγέθυνσιν. Ἐν Κύπρῳ πρὸ πάντων θέλουσι φρον- τίσει νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὸ ἔδαφος ὑπὲρ τῶν τραπεζῶν τοῦ Λόμβαρδ Στρήτ' ἐν Τιφλίδι καὶ ἐν Βατούμ θέ- λουσι παρασκευάσει τὴν βαθμιαίαν ἀφομοίωσιν τῶν κατοίκων καὶ θέλουσι προσθέσει τὸ ρωσσικὸν στοιχεῖον εἰς πάντα τὰ ἤδη συναναμιχθέντα ἐπὶ ταύτης τῆς γῆς τῆς Ἀσίας. Διὰ τῶν βιομηχανικῶν καὶ γεωργι- κῶν ἐργασιῶν ἑκάτερος τῶν ἐκπολιτιστῶν δὲν θὰ θεω- ρῇ καὶ δὲν θὰ βλέπῃ εἰμὴ τὸν ἀνταγωνιστὴν αὐτοῦ, οἱ δὲ λαοὶ τῆς Ἀρμενίας, τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Μεσοποταμίας κινδυνεύουσι πολὺ μὴ εὐρεθῶσι μεταξὺ σφύρας καὶ ἄκμωνος.

Δὲν θὰ τολμήσωμεν νὰ προείπωμεν τὸ μέλλον. Ἐὰν τὸ πρόβλημα ἠδύνατο νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἀ- πλοῦν τοῦτο δεδομένον· ὁποτέρᾳ, ἢ Ἀγγλία ἢ ἡ Ῥωσ- σία κέκτηται πλείονας πιθανότητας ὅτι θὰ ἐπιβάλῃ τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς ἐπὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας, δὲν θὰ διστάσωμεν ν' ἀποδώσωμεν τὸ πλεονέκτημα εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Λαὸς ἡπειρωτικὸς, εἰθισμένος εἰς τὸν καυστικὸν ἥλιον καὶ εἰς τὸ δριμύ φῦλον, κατὰ συνέ- πειαν ἐπιτήδεος νὰ ὑποχωρῇ εἰς πάντα τὰ κλίματα· ἀγροδέαιτος, γόνιμος, μόλις ἀπαλλαγείς τῶν ἀσιατι- κῶν ἠθῶν καὶ ἐπομένως δυνάμενος νὰ συγχωνευθῇ μετὰ τῆς Ἀσίας ἢ ν' ἀπορρόφήσῃ ἐν ἑαυτῷ τὴν Ἀ- σίαν, ὁ Ῥωσσικὸς λαὸς κέκτηται βεβαίως πλείονας πιθανότητας μέλλοντος ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἢ οἱ ἄγγλοι στρατιῶται, ἔμποροι ἢ κεφαλαιοῦχοι, ἀνίκανον μὲν πρὸς ἀφομοίωσιν μετὰ τῶν ἰθαγενῶν φυλῶν, ἀλλ' ἐ- πιτήδεοι νὰ ἐποικίζωσι μόνον τὰς χώρας, ὧν οἱ ἀρ- χαῖοι κάτοικοι ἐξαφανίζονται ἐνώπιον αὐτῶν, καθά- περ ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ. Τίς ὅμως βεβαίῳ ἡμᾶς ὅτι ὁ λαὸς τῆς Βαβυλωνος, τῆς Νινευῆ, τῆς Παλμύρας δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ σπέρμα ζωῆς· ὅτι ὁ Τοῦρκος καλκαῖαθος, τίμιος, σοβαρὸς, πεπρωτισμέ- νος ἐνὶ λόγῳ μετὰ πραγματικῶν ἀρετῶν, δὲν θὰ ἀνα- πτυχθῇ καὶ δὲν θὰ καταστῇ ἱκανὸς νὰ θεμελιώσῃ δι' ἑαυτὸν κατὰστασιν πραγμάτων μόνιμον καὶ εὐ- δαίμονα ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἀγγλίας;

Τὸ μέλλον, καὶ μέλλον προσεχές, θέλει δείξει τοῦ- το, ἀλλ' ἡ πιθανότης αὕτη φαίνεται λίαν ἀσθενής. Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνικῇ καὶ διανοητι- κῇ καταστάσει, παρ' ἡμῖν τοῖς Εὐρωπαίοις, σπέρματα ἅπερ δυνατὸν νὰ καρποφορήσωσι παρὰ τοῖς ἀνα-

τολικοῖς λαοῖς· ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα πολυαριθμότερα, δυνάμενα νὰ ἐπισπεύσωσι τὴν παρχμὴν καὶ τὸν ὀλεθρον αὐτῶν· τὸ πᾶν ἐξήρτηται ἐκ τοῦ μέρους, δι' οὗ ὁ ἡμέτερος πολιτισμὸς εἰσχυθήσεται ἐν αὐτοῖς· ἂν ἐμρυτευθῇ οὐχὶ ὡς ἀνάπτυξις τις καὶ τελειοποίησι τῆς προτέρας κοινωνικῆς καταστάσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὡς δύνάμις ξένη καὶ δεσποτικὴ, ἀδύνατον νὰ μὴ δεινώσῃ τὴν ἀσθενῆ καὶ νοσηρὰν κατάστασιν, ἐν ᾗ ἀπὸ πολλοῦ φυτοζωεῖ ἡ Ἀσιατικὴ Τουρκία.

Μεγάλη ἐστὶν ἡ εὐθύνη διὰ τοὺς ἐπιχειροῦντας ν' ἀνορθώσωσι τὸν γεγηρακότα τοῦτον κόσμον· δὲν δικαιοῦνται ν' ἀποτύχωσιν ἐν τῇ ἀποπείρᾳ αὐτῶν, ἡ δὲ ὑποχρέωσις ἣν ἔχουσι τοῦ ἐπιτυχεῖν ἐπὶ τινι τοῦλάχιστον χρόνον, θέλει καταστήσῃ μετ' οὐ πολλὰ ἔτη τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν Μεσποταμίαν, μίαν τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερουσῶν χωρῶν τῆς ὑψηλίου.

(Ἐκ τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας).

Δ. Σ. ΠΛΗΘΩΝΙΔΗΣ.

ΠΕΡΙ ΔΗΜΕΥΣΕΩΣ ΕΙΤΕ ΕΚΚΛΗΚΕΥΣΕΩΣ

τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστηριακῆς
περιουσίας

ΕΝ ΤΑΙΣ ΠΑΡΙΣΤΡΙΟΙΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΙΣ.

“Οτι προκαλεῖ τὴν ἀπέχθειαν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τινος πράξεως δὲν εἶναι τόσον τὸ ἀδικον καὶ ὅλως ἀναιτιολόγητον αὐτῆς, ὅσον ὁ προπετὴς καὶ ὑπουλος τρόπος, δι' οὗ ἐξετελέσθη. Ὑποχωρεῖ τις πολλάκις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς τὴν ἀδικίαν, βλέπων τὸ ἀνωφελὲς πάσης κατ' αὐτῆς ἀντιστάσεως, ἀλλὰ κατεξνίσταται ὀργίλως, ὅταν βλέπῃ αὐτὴν ἀποτολμῶσαν νὰ παρουσιασθῇ ὑπὸ τὸ σκινὸν ὄνομα τῆς δικαιοσύνης. Διὰ τοῦτό τις εὐκόλως λησιμονεῖ ὅσα ὑπὸ ληστῶν ἐπαθεν ἐπὶ τῶν ὁρέων, ἀλλὰ δυσανασχετεῖ μεγάλως κατὰ τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως πανούργως καὶ δολίως ζητούντων νὰ ὑποκλέψωσι τὴν περιουσίαν αὐτοῦ. Τοῦτ' αὐτὸ βλέπομεν γινόμενον ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος. Αἱ δύο παρίστριαι Ἡγεμονίαι ἀπὸ τοῦ 1829 ἤδη ἐφάνησαν γλιχόμεναι τῆς αὐτόθι οὐχὶ ἀσημάντου εὐρισκομένης περιουσίας τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχείων καὶ τῶν ἱερῶν κοινοτήτων, ἀλλ' ὑπέκρυπτον τοῦτο· πάντοτε δὲ ἐμνηχανῶντο ὅπως καλύπτωσι παντὶ τρόπῳ τοὺς οὐχὶ ἀφιλοκερδεῖς αὐτῶν σκοποὺς, μέχρις οὗ ἐπέτυχον τοῦ ποθυμένου, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δικαιολογηθῶσιν ἀπέναντι τοῦ κόσμου. Ἡ ἀδικία αὐτῶν πράξις ἦν καὶ ἐστὶ πάν-

τοτε τοιαύτη, ὅσος καὶ ἂν παρελθῇ χρόνος, διότι οὐδέποτε τὸ ἀδικον, ἀλλάσσον φύσιν, θὰ καταστῇ δίκαιον.

Καὶ βεβαίως ἐπραττον κάλλιστα οἱ ζητοῦντες νὰ ἐξαπατήσωσι τὸν κόσμον περὶ τῆς ἀνόμου καὶ ὅλως ἀναιτιολογήτου αὐτῶν ταύτης ἐπιθέσεως κατὰ τῆς αὐτόθι ἁλλοτρίας ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστηριακῆς περιουσίας, διότι ἔβλεπον καὶ μόνον ὅτι οὐδεμία περίστασις, ἔστω καὶ ἐλαφροτάτη, ὑφ' ἧς τοῦλάχιστον δικαιολογεῖται ἐνεργουμένη μία τοιαύτη πράξις, ἐπαρουσιάζετο. Οὐτε κίνδυνος μέγας ἐπέκειτο, καθ' ὃν τῶν πάντων κινδυνευόντων καὶ μελλόντων νὰ ὑποκύψωσιν ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἐχθρικῆς συμφορᾶς μόνῃ ἡ περιουσία αὕτη ἔμενεν ὅλως ξένη καὶ ἀδιάφορος· οὔτε δὲ ἐπὶ τοσοῦτο πάλιν εἶχε παρεκκλίνει ἡ περιουσία αὕτη τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ καὶ προορισμοῦ, παρέχουσα σκάνδαλον μέγα εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὰ ἠθικὰ ὑποσκάπτουσα αὐτῆς θεμέλια, ὥστε οὕτω δημεύουσα αὐτὴν ἡ πολιτεία νὰ θεωρηθῇ οἰονεὶ ὑπερμυνομένη ἐαυτῆς. Οὐδόλως· οὐδέτερον τούτων παρίστατο, ἀλλὰ sic volo, sic jubeo· καὶ ἐν τούτοις, ἐπαναλέγομεν, δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐκφρασθῶσιν οὕτως ἐνῶ ἐνήργουν συμφώνως πρὸς τὴν ἐννοίαν τῶν λέξεων τούτων.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὐχὶ ὀλίγοι μοναχοὶ, πτωχοὶ, κορευόμενοι εἰς τὰς παρίστριους Ἡγεμονίας ὡς ἡγοῦμενοι καὶ ἐξάρχοντες τῶν αὐτόθι ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναστηριακῶν κτημάτων ἐπέστρεφον κατόπιν ἑκατομμυριοῦχοι, ἀφοῦ διήρχοντο ἄλλως τε τὸν αὐτόθι χρόνον τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν ἐν πάσῃ τρυφῇ καὶ ἀπολαύσει. Εἶναι ἀληθὲς ἐπίσης ὅτι καὶ τὸ οὕτω πως σπουδαίως ἀποδεκτιζόμενον εἰσόδημα τῶν κτημάτων τούτων οὐχὶ πάντοτε ἐδαπανᾶτο ὅπου ἔδει καὶ ὅπως οἱ δωρηταὶ εἶχον ὀρίσει. Ἀλλὰ, ὁμολογητέον ἐπίσης ὅτι πολλάκις οἱ ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις ἐπροστάτευσαν καὶ ὑπερησπίσθησαν τοὺς ὡς ἄρπαγας καὶ καταχραστὰς ὑπὸ τῆς οἰκείας ἀρχῆς καταδιωκόμενους ἡγουμένους καὶ ἐξάρχους. Δὲν εἶναι δὲ οὔτε ἀδύνατον οὔτε ἀπίστευτον, ὅτι ταχέως ἢ βραδέως ἤθελεν ἔλθεῖ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν θὰ ἐζητεῖτο λόγος ἀκριβῆς παρὰ τῶν ἀρμοδίων περὶ τε τῆς διαχειρίσεως καὶ τῆς δαπάνης τῆς ἐθνικῆς ταύτης περιουσίας· ὥστε ἡ κυβέρνησις τῶν παριστρίων Ἡγεμονιῶν ἠδύνατο τὸ πολὺ νὰ ὑπομνήσῃ εἰς τοὺς ἀρμοδίους τὸ ἄτακτον καὶ ἐπιβλαβὲς τῆς διαχείρι-
σεως τῶν αὐτόθι ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναστηριακῶν κτημάτων. Ἐδικαιοῦτο δὲ, ἐπειδὴ ὑπὸ τὴν φύλαξιν καὶ προστασίαν τῶν νόμων αὐτῆς ἡ περιουσία αὕτη εὕρισκετο, καὶ ἐπειδὴ ὑπὸ ἐγγω-